

LIBRIS

We know
books
Vsevolod Ciornei

—
DICTI^ONAR

DE LA A LA Z

— *sau* —

O PEREGRINARE

PRIN

DICTI^ONARE

CARTIER

Cuprins

DE LA OUĂ PÂNĂ LA MERE (ÎN LOC DE PREFAȚĂ)	9
A A, literă și cuvânt	11
Ab și ad, prepozițiile celebre ale romanilor	12
Abaterea abătută. Ce se abate peste noi și ce nu prea ar trebui să se abată	14
B Babilonul antic și babiloniile ulterioare	17
Bacalaureatul, de la Napoleon și de mai înainte	19
Bacșișul, ciubucul și alte arhaisme viabile	21
C Cabala evreilor, cabala complotiștilor și cabala bigoților	23
Cabrioleta, căprioara cu mulți cai putere	25
Cacao, un exotism devenit cotidian	27
D „Da”, dar nu „si”. De ce?	30
Dăm apă la moară, bir cu fugiții și cu oiștea-n gard	32
Dacă nu vine muntele la Mahomed... ..	34
E Ecce homo! – Iată omul!	36
E ceva putred în Danemarca	38
Echinocțiul, un fenomen cosmic cu consecințe terestre	40
F <i>Faber est suae quisque fortunae</i> – Fiecare e făuritorul propriului destin	42
Facem sau să nu facem? Cum zicem?	43
Facem capul calendar	45
G Gadgetul, noutate și accesoriu	48
Gafă, eroare și cârlig	49
Gagiul, bărbatul și amantul	51
H Habarul, habarnismul și habarniștii	54
Habemus papam! – Avem un papă!	56
Habent sua fata libelli – cărțile își au destinul lor	58
I I: litera și relațiile ei cu cratima	60
Iadeșul, un os magic și un rămășag comic	61
Iadul e pavat cu intenții bune	64
Î [î] din „i”, [î] din „a”, [î] din „u”, [î] din „e”... ..	67
Îmbrăcăm sau punem?	69
Îmi este prieten Platon, dar mai prieten îmi este adevărul	71
J Jacuzzi, o afacere de familie	74
Jandarm, polițist, milițian, carabinieri	75
Janta, obada și geanta	77

K	Litera K, kappa necesară și supefluă	80
	Karateka, judoka, aikidoka	81
	Karma noastră cea de toate zilele	83
L	„La” sau „în”? Dăm la cineva sau dăm cuiva?	87
	„La” și „-a”. Când și unde le scriem?	89
	Labirintul și dedalul	91
M	Macadamul și McAdam	93
	Machiajul și make-upul	95
	Machiavrelâcul și machiavelismul	97
N	Nababii și satrapii	99
	Naiul, trestia și seringă	101
	N-avem un sfaț. Ce n-avem, de fapt?	103
O	O, litera cu și fără cratimă	106
	Oaia noastră cea de toate zilele	108
	Oameni, eu v-am iubit! Vegheați!	110
P	Pacificul și pacea	113
	Pagubele, victimele și ciupercile	115
	Paideia, educația multilaterală de cândva	117
Q	Quakerii, personaje istorice importante	120
	Quesadilla și quinoa, exotismele gastronomice ale globalizării	122
	Quia nominor leo. Fiindcă mă numesc leu	124
R	Rabla argotică și rabla oficială	127
	Radioul, taxiul, tangoul și zeroul	128
	Rahat, un cuvânt buclucaș	130
S	„Sa” sau „s-a”: când scriem legat și când cu cratimă?	133
	Sabia lui Damocles	135
	Sabotajul, o armă a purtătorilor de saboți	136
Ș	Șahul, suveran și joc al minții	139
	Șampania, campania și compania	141
	Șasesprezece, șaișpe sau șaisprezece?	143
T	Tablele se apără de backgammon	146
	Tabula rasa și pornirea de la zero	148
	Tacâm de masă, tacâm de lăutari, taraf de politicieni	150
Ț	Țafandache și alți -ache	153
	Țais, ceas, doxa, brici și strună – așa să vă meargă totul!	155
	Țapul ispășitor	158
U	Ubi bene, ibi patria	161
	Ubicuitatea și ambiguitatea	162
	Ucraina sâcâită și de o confruntare fonetică	164

V	„Va” și „v-a”. Când, ce și cum se scrie?	167
	Vaca paște iarbă verde	169
	Vaccinul, vaccina și vaca	171
W	Waterloo, Austerlitz, Borodino și Napoleon	174
	WC, invenția unui poet aristocrat	176
	Weekendul, o plăcere marca Ford	178
X	X, necunoscuta cu pronunția variabilă	181
	Xantipa cea antică și xantipele noastre cele de toate zilele	183
	Xeresul, jerseul și baioneta	185
Y	Yankeu, un neologism ce se arhaizează	188
	Yesmanul, un aparatcic anglofon	190
	Yin și Yang, alb și negru, plus și minus.	192
Z	Zacusca noastră cea de toate zilele	195
	Zaibărul, o denumire generată de rostire	197
	Zaparea, o călătorie în jurul lumii fără a părăsi canapeaua	199
	UN FEL DE POSTFAȚĂ	202

De la ouă până la mere

(În loc de prefață)

Pornim o suită de texte despre proveniența și înțelesul cuvintelor, despre utilizarea lor în conformitate cu regulile gramaticale și despre devierile de la reguli, despre expresii celebre venite din alte limbi și culturi și încetățenite la noi, despre cuvintele care încă nu au fost acceptate de dicționare, dar sunt rostite și auzite la tot pasul. Mai pe scurt, despre frumusețile și subtilitățile limbii noastre, despre banalitățile și enigmele sale, despre arsenalul lingvistic și paleta expresivă ale limbii române.

De fapt, „de la A la Z” este o expresie românească veche, care are și varianta cu trimitere la alfabetul elen – „de la alfa la omega”, acestea fiind, firește, prima și ultima literă din alfabetul compatrioților lui Homer și Socrate. Tălmăcirea acestei expresii în limbaj popular, lipsit de morgă cărturărească, este: de la început până la sfârșit, de la un capăt la altul.

Iar dacă insistăm să afișăm sus-numita morgă cărturărească, răscolim biblioteca și ne amintim, în cazul în care am știut, și aflăm, în cazul contrar, că în limba latină una dintre expresiile cele mai faimoase s-a lansat în uzul mondial dintr-una din satirele poetului Horațiu: „Ab ovo usque ad mala”, care se traduce ca „De la ou până la mere”.

Dar cam ce ar avea ouăle și merele cu începutul și sfârșitul? Relația e cât se poate de concretă, sub aspect istoric: în Roma antică, prânzul începea cu ouăle și se termina, la desert, cu merele.

Înainte de a fi folosită la figurat, expresia a avut, în satira a treia a lui Horațiu, un rol pur descriptiv. Creionând cu verbul chipul poetului și cântărețului Tigelius, originar din Sardinia și prieten al lui Cezar, poetul îi denunță un beteșug comportamental propriu tagmei cântăreților – în timpul chefurilor și agapelor, nu cântau atunci când erau rugați s-o facă, ci, atunci când nu erau rugați, nu se mai opreau din cântec. La fel proceda și Tigelius – chiar dacă îl implora însuși Cezar, nu cânta, dar, când îl apuca dorul de cântec, cânta de la ouă până la mere. Adică, atâta timp cât dura prânzul, o ținea tot un cântec.

Horațiu a fost unul dintre cei mai importanți poeți romani, și această expresie longevivă nu este unica din arsenalul său artistic: foarte multe versuri de-ale lui au devenit proverbe și zicale internaționale, păstrate de-a lungul veacurilor, la care oratorii și scriitorii apeleză chiar și în zilele noastre. Una dintre ele este și scurta expresie „Ab ovo”. La prima vedere, ar părea o versiune prescurtată a celei de mai sus, „Ab ovo usque ad mala”, dar nu este. Ea provine din faimoasa „Arta poetică” și se traduce simplu – „De la ou”. Dar nu de la oul cu care începe prânzul roman, ci de la oul primordial, adică „de la naștere”, „de la început”. În citatul original, poetul latin îl vorbește de bine pe Homer pentru că în nemuritoarea sa epopee „Iliada” a început istorisirea despre războiul troian de la episodul

cu mânia lui Ahile, și nu ab ovo, adică nu de la nașterea frumoasei Elena, care, după cum zice legenda, s-a născut din oul Ledei făcut de aceasta, transformată în lebedă după relația cu Zeus și care a servit drept motiv pentru celebrul război. Horațiu a preluat expresia din graiul oamenilor de rând, care, atunci când voiau să spună „să începem cu începutul” sau, cum zicem noi acum, „s-o luăm de la A”, foloseau expresia „ab ovo”. La noi mai circulă un echivalent popular cu rezonanțe biblice al acestei expresii – „a începe de la Adam și Eva”.

Și în versul imediat următor din „Ars poetica” Horațiu a mai plasat o expresie care a traversat veacurile, figurând prin diferite citate: el scrie despre același Homer că, în aceeași „Iliada”, își aruncă cititorul „in medias res”, adică în mijlocul subiectului. În diferite contexte, expresia „in medias res” înseamnă „direct în subiect”, „în plină acțiune”. Spunem, de exemplu, că am sosit la o reuniune sau la o petrecere „in medias res”, adică fără introduceri, uverturi sau explicații preliminare.

Așa că în cele ce urmează vom începe *in medias res* să frunzărim dicționarul explicativ, precum și tot felul de alte dicționare, articole și cărți de-ale lingviștilor, literaților și jurnaliștilor, și să detectăm sensuri, nuanțe, povești adiacente despre cuvintele pe care le rostim și le scriem, de la A la Z și de la ouă până la mere...

Într-un alt context, oul semnifică începutul primordial, dar această calitate îi e contestată de o întrebare vicleană. „Oul sau găina?” este o dilemă a cauzalității, exprimată, de obicei, tocmai prin această întrebare: „Ce a fost mai întâi, oul sau găina?”. Filozofii antici, prin această interogație, își puneau întrebări legate de apariția vieții și, în general, despre originile universului. Ulterior, oamenii de știință au optat pentru oul primordial. Dar asta nu înseamnă că i s-a pus punct discuției. Pentru că, vorba epigramei:

Cine-a fost primul – oul sau moțata?

Litigiul nu e din cele scurte.

Știința și-a rostit verdictul. Gata?

Găina a făcut recurs la Curte.

În cazul peregrinării noastre prin dicționare, la început au fost lecturile din diferite surse avizate, realizarea emisiunilor TV „Povestea vorbeii”, DESC și „Să vorbim despre vorbe”, și a rubricii „De la A la Z” în revista „Săptămîna”, și fără prea mare succes pe YouTube. Sursele de documentare sunt foarte multe și variate, astfel încât această culegere de incursiuni lexicologice și lejer enciclopedice nu e decât o megacompilație de cunoștințe generale despre care au scris și au vorbit mulți alții, autorul acesteia limitându-se la obiectivul de a le prezenta în mod repetat, dar îmbinând aspectul instructiv cu cel distractiv.

Mai pe scurt, nu trageți în pianist – el cântă cum poate și încearcă să se deplaseze mai ușor cu pianul pe scări...

Autorul

A

A, literă
și cuvânt

Dacă am zis că pornim de la A, de la A vom porni. Care este, firește, prima literă a alfabetului și sunetul pe care îl reprezintă în scris acest semn grafic. Este în mod constant atașată la infinitivul verbelor – „a spune, a auzi, a ignora etc.” În cazurile mai speciale, arată cazul genitiv al unor cuvinte ce nu sunt întotdeauna flexibile – „visurile a trei copii”, „idealul a tot ce mișcă și gândește”.

Dincolo de aceste utilizări – care mai generale, care mai speciale –, lingviștii evaluează că prepoziția „a” are în limba română modernă o arie de aplicare destul de limitată.

Cândva, ea avea semnificații spațiale, temporale și modal-instrumentale – „merg a casă”, „a miezul zilei”, „pășesc a lene”, dar cu timpul s-au atașat de complementele pe care le determinau și au format cuvinte noi: „acasă”, „amiază”, „alene”.

Au ajuns nemodificate până în prezent construcțiile în care prepoziția „a” exprimă o relație de asemănare sau de comparație – „seamănă a ceva, adie a ceva”. Bunăoară, în afirmația: „Anul acesta la Chișinău adia a primăvară încă din ianuarie”. De fapt, în această propoziție, prepoziția „a” descrie mai degrabă o prevestire, un semn, un prezentiment. Iată câteva mostre de semnificație similară: „se înnora a ploaie”; „câinii latră a pustiu”; „fluieră a pagubă”; „ceva nu-i a bine”.

Construcțiile lingvistice de acest fel sunt în majoritatea lor preluate din registrul popular sau colocvial al limbii române. Dar autorii mai ingenioși și mai dăruți cu har nu se limitează la simpla lor utilizare în forma încetățenită și edifică pe baza lor expresii la fel de plastice ancorate în actualitate. De exemplu, „bate vântul a pagubă pe ogoarele patriei”, când e vorba de pregătirea cam șubredă de vreo campanie agricolă – de semănat, de recoltare etc. Sau „teii miros a pagubă”, cu referință la tăierea arborelui cu flori aromate de pe străzile capitalei, pentru a lărgi arterele de circulație rutieră, care și cu tei, și fără ei, tot supraaglomerate rămân. Ca să nu mai vorbim de faptul că prin coridoarele puterii miroase mereu ba a remaniere guvernamentală, ba a alegeri anticipate, ba a noi coaliții majoritare...

Bineînțeles, noile expresii-parafraze sunt atractive prin faptul că sună parodic în raport cu expresiile originare, dar asta nu le privează de farmec și magnetism.

Merită să fie menționată în acest context ce glorifică polifuncționalitatea unuia dintre cele mai scurte cuvinte ale limbii române și

o altă construcție utilizată frecvent în care apare „a”: în prepoziția compusă „de-a”, care la fel e legitimată în registrul popular și tot la fel este valorificată copios de jurnaliști. Și nu e vorba atât de sintagmele fixe, cât de folosirea în stil creator, prin parafrază și calamburizare. Cele mai frecvente parafraze sunt axate pe denumirile jocurilor populare de copii – „de-a v-ați ascunselea”, „de-a baba-oarba” etc. Am găsit în texte publicistice de dată relativ recentă referiri la „joaca de-a educația”, „jocul de-a păpușarul”, „de-a privatizarea”, „de-a anticipatele”, „de-a victimizarea”. Popularitatea procedurii este lesne explicabilă: cu eforturi minime este sugerată ideea de joc, de lipsă de seriozitate, de simulacru. În epoca noastră, în care lucrurile grave și serioase devin spectacole ludice, show-uri pentru vulg, invocarea camuflată, dar sugestivă a jocurilor de copii devine un instrument eficient al ironiei și sarcasmului. Există, firește, și riscul ca expresiile inițial originale și frapante să se banalizeze, dar asta e de cele mai multe ori soarta tuturor invențiilor; nu doar a celor lingvistice...

Este litera cu care începe alfabetul și de aceea s-ar putea să fie semnificativă. Unii afirmă că și literele cu care încep cuvintele au semnificații simbolice, bunăoară: „Nu degeaba cuvintele «politician», «prostituată», «potlogar» încep cu aceeași literă...” Este o afirmație demnă de atenție, întrucât a fost făcută de un politolog...

Ab și ad, prepozițiile celebre ale romanilor

Deși odată cu trecerea timpului toată lumea devine tot mai anglofonă și se îndepărtează rapid de moștenirea culturală greco-latină, unele elemente retorice latinești se mai păstrează pe ici, pe colo, în toate limbile lumii. De exemplu, „a”, „ab” și „ad” sunt trei prepoziții latine, cu ajutorul cărora s-au format numeroase expresii viabile de-a lungul secolelor și chiar al mileniilor. Iată câteva dintre cele mai răspândite cu prepoziția „ab” pe care probabil că le-ați întâlnit citind texte mai mult sau mai puțin culte: „ab absurdo” („prin reducere la absurd”); „ab antiquo” („din vechime”); „ab hoc et ab hac” („de la aceasta și de la aceea”); „ab immo pectore” („din tot sufletul”); „ab initio” („de la început”); „ab intestat” („fără testament”); „ab irato” („sub imperiul mâniei”); „ab origine” („de la obârșie”).

În textele mai erudite, figurează și expresii mai rare din patrimoniul retoricii clasice. De exemplu, „Ab Iove principium”, care în limba latină înseamnă „Să începem cu Jupiter”. Ca și multe alte expresii care încep cu această prepoziție, și aceasta e un citat dintr-un mare poet latin, Vergiliu. E un citat dintr-o eglogă de-a sa. Dacă tot veni vorba, să ne amintim, în cazul în care am știut, și să aflăm, în cazul în care n-am știut, că egloga e o poezie pastorală, bucolică, în care e descrisă idilic viața de la țară. În egloga care a lansat această expresie, un cioban pe nume Dameta vestește că-și începe cântecul său de la

Jupiter, de la părintele tuturor lucrurilor. De atunci expresia înseamnă: să pornim de la personajul cel mai de seamă, comparabil cu Jupiter, care era considerat căpetenia zeilor romani, sau de la lucrul cel mai important. De obicei, oratorii care apelează la moștenirea intelectuală antică recurg la această expresie atunci când încep o expunere, o dezbatere, o lecție, o prelegere fără introduceri, ci cu ceea ce este principal și important.

O altă expresie cu aceeași prepoziție pe care tot de la Vergiliu am moștenit-o este „Ab uno disce omnes”, care în traducere înseamnă „După unul îi poți judeca pe toți”. Aceasta și-a luat zborul spre celebritate din poemul epic „Eneida”. Vorbind despre grecii care au pătruns în Troia prin faimosul vicleșug al calului de lemn, poetul subliniază perfidia grecului captiv Sinon, care i-a convins pe troieni să primească în cetate calul, obiectul pierzaniei lor, susținând că era o ofrandă adusă zeilor. Cu alte cuvinte, cum era acel om prefăcut, erau toți grecii! Devenite cu timpul o expresie curentă, vorbele lui Vergiliu sunt folosite mai ales cu conotație negativă, în sens nefavorabil. Referindu-ne la un grup de oameni deopotrivă de neserioși sau vicleni, fățarnici sau cu alte trăsături negative, putem spune: „Ab uno disce omnes”. Ce-i drept, în condițiile actuale, e cam greu să aplici această expresie cu referință la popoare sau sexe, deoarece există riscul să fii taxat ca xenofob, misogin sau androgin. Așa că, odată cu demodarea citatelor latinești, dictatura corectitudinii politice va ajuta la împingerea în uitare a acestei expresii.

De asemenea, o altă expresie cândva celebră care începe cu prepoziția „ab” este „Ab urbe condita”, care are și varianta fără prepoziție: „Urbis conditae”, și înseamnă „De la întemeierea orașului”. Aceasta nu mai vine nici din Vergiliu și nici în general din literatură. Este o expresie antică oarecum birocratică. Romanii obișnuiau să dateze anii „ab urbe condita”, adică „de la înființarea Romei”. Conform cronologiei moderne, această dată corespunde cu anul 753 înainte de Hristos, când Romulus, legendarul fondator al cetății, a tras prima brazdă pe locul unde a fost întemeiată Roma. De atunci, după cifrele anului respectiv, romanii scriau inițialele U.C. (urbis conditae). De exemplu, 367 U. C. înseamnă anul 367 de la fondarea Romei. Unica, dar monumentală operă a istoricului roman Titus Livius poartă titlul „Ab urbe condita libri” și a fost publicată în România cu titlul „De la fundarea Romei”.

Cu prepoziția „ad” începe expresia „Ad aperturam libri”, care are și varianta fără prepoziție „Aperto libro”, ce înseamnă în traducere „La deschiderea cărții”. În vremurile străvechi, cărțile, fiind transcrise de mână, conțineau multe greșeli și omisiuni. Traducerea sau comentarea unui asemenea text la primul contact era deci o treabă destul de

dificilă și se impunea o cercetare prealabilă, o confruntare cu originalul. De aceea, expresia „aperto libro”, adică „deschizând cartea”, a devenit sinonimă cu „pe nepregătite” și cu „la prima vedere”.

La fel de celebră de-a lungul timpului este expresia „Ad augusta per angusta”, care înseamnă „La rezultate strălucite se ajunge pe căi înguste, dificile”. Cu alte cuvinte, orice victorie, orice succes, nu se obține decât prin luptă, prin strădanii, prin depășirea piedicilor aflate în cale. Nu prea se știe ceva despre originea ei antică, s-ar putea chiar să fi fost compusă cu mult după căderea Romei. Cea mai celebră prezență într-un text a acestui citat este în piesa „Hernani” a titanului romantismului francez, Victor Hugo. În această piesă, expresia „Ad augusta per angusta” este deviza și parola membrilor unei conjurații.

Expresia este apropiată ca sens de alta, mai des citată: „Per aspera ad astra” („Pe căi anevoioase se ajunge la stele”), care la fel este folosită pentru a accentua faptul că orice victorie, fiecare succes se obține prin luptă, prin efort, prin strădanii și prin depășirea tuturor piedicilor. Și această expresie are o versiune ce începe cu prepoziția „ad”: „Ad astra per aspera”. În ambele formulări ea lipsește, de fapt, în textele antice, dar unele citate cu mesaje asemănătoare din Hesiod, Vergiliu și Seneca le atribuie acestor autori paternitatea ideii.

Și dacă veni vorba de stele, să ne încheiem vorba cu un banc despre ele și despre căile spinoase ale cunoașterii. Sherlock Holmes și doctorul Watson fac turism cu cortul și poposesc într-un loc pitoresc. În toiul nopții, Holmes îl trezește pe Watson: „Watson, privește la aceste stele și spune-mi ce ne sugerează ele prin metoda deducției?” „Văd milioane de stele. Unele dintre ele au în jur planete și, probabil, unele planete sunt asemănătoare cu Pământul nostru. Iar dacă există planete asemănătoare cu Pământul, există posibilitatea existenței vieții extraterestre...” „Ești un tâmpit, Watson! Deducția e simplă: suntem sub cerul liber, pentru că ne-au furat cortul!”

Abaterea abătută. Ce se abate peste noi și ce nu prea ar trebui să se abată

În diferiți ani, diferite publicații tipărite și digitale și-au anunțat cititorii despre codul portocaliu care s-a abătut peste țară, a făcut ravagii în ea sau cel puțin s-a făcut simțit. De ce sună năstrușnic aceste afirmații? Pentru că acum, grație numeroaselor buletine meteorologice transmise pe toate canalele, toată lumea știe ce este acest cod – este un semnal de avertisment transmis populației în legătură cu posibila înrăutățire a vremii de afară. Există o scară convențională de patru coduri colorate – cel mai grav e cel roșu, al doilea în descreșterea pericolelor probabile e cel portocaliu, urmat în ordine de cel galben și cel albastru. Deci codul reprezintă un nivel de alertă în privința gravității unor fenomene naturale. Dar nu se identifică cu fenomenele respective.

Adică, scriind că codul portocaliu a făcut ravagii, autorii știrilor alarmiste tocmai asta au făcut – ravagii prin sensuri: au transformat avertismentul referitor la pericol în pericolul însuși. Or, codul ca atare nu face ravagii, ci doar previne că vreo furtună sau vreun viscol ar putea să le facă în viitorul apropiat. Nu codul se abate peste țară sau peste regiunile ei, ci stihia, a cărei probabilitate e anunțată de acest cod.

Dicționarele explicative precizează sensul special al verbului „a abate” în cazurile în care e folosit cu referință la fenomenele naturii, calamități, nenorociri: a se produce în mod violent sau a veni, a cădea pe neașteptate cu furie și cu forță.

Adică, asupra oamenilor se pot abate nu doar furtunile, uraganele și viscoalele, ci și loviturile sortii, războaiele, falimentele și alte întâmplări neplăcute general-umane sau personale. Dar și în acest sens condeierii digitali de azi își permit să extindă sensul și asupra fenomenelor și întâmplărilor benefice. Ei scriu despre minunile și avantajele care ar trebui să se abată asupra noastră odată cu integrarea europeană, dar întârzie să-și facă prezența în viața noastră. Specificarea dată de dicționar indică faptul că verbul „a se abate” nu se combină cu cuvinte în mod tradițional „pozitive”, cum ar fi „miracol”, „minune”, „fericire”, „bucurie” etc.

În textele poetice se mai întâlnesc și învecinări de acest fel, paradoxale. Este vorba de figura de stil numită oximoron, care exprimă o ironie subtilă sau un adevăr usturător sub forma asocierii paradoxale a doi termeni incongruenți și aparent incompatibili. La Eminescu e durerea dulce, la Grigore Alexandrescu – îmbunătățirile rele. Oximoronul are dreptul la prezență și în textele publicistice, dar în cazul în care tratează cu ironie sau sarcasm unele beneficii reale ca formă, însă cel puțin dubioase în fond.

În dicționare și în uz, primul sens al verbului „a abate” este „a (se) îndepărta (de la o direcție inițială)”, iar la figurat „a se îndepărta de la o normă fixată, de la o linie de conduită etc”. Și tot referitor la drumuri și direcții, „a se opri sau a face să se oprească în trecut undeva sau la cineva (părăsind drumul inițial)”.

Alt sens este „a-i trece cuiva ceva prin minte, a-i veni o idee, o toană, un capriciu; a i se năzări”.

În fine, „a abate” mai înseamnă „a întrista, a deprima, a mâhni, a descuraja”.

Evident că substantivul „abatere” înseamnă acțiunea de a (se) abate și rezultatul ei și încălcarea a unei dispoziții cu caracter administrativ sau disciplinar. De asemenea, este și diferența dintre valoarea efectivă sau valoarea-limită admisă a unei mărimi și valoarea ei nominală.